

ПОЛІТИЧНА КОНЦЕПТОСФЕРА: ТИПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Галаса І.С.

Тернопільський національний економічний університет

Однією з найпомітніших ознак сучасної проблемної ситуації в лінгвістиці можна вважати бурхливий розвиток функціонально-комунікативних досліджень. У межах останніх органічно поєднується вивчення власне мовних процесів і різноманітних духовних, психологічних, соціальних та інших виявів людини, яка постійно “живе в мові”.

Чому політичний дискурс став об’єктом прискіпливої уваги в мовознавстві? Та тому, що лише політикум міг зробити такий щедрий дарунок сучасній комунікації. Згадаймо хоча б лексичні одиниці *антипатівицина, кучмізм, кучмісти, кучмономіка, ЗМІшники, ющенківці, тузлитися, мінізація, новорухівець, підмандатний, українізація, русифікація, зросійщення, бютівці, білосердечні, регіонали, синьо-білі, помаранчеві, Бущенко, прихватизація, нашизм, АфПак, axis of evil, bushisms, clintonism, death panel, Evil empire, freedom fries, hockey mom, mama grizzly, old Europe, outposts of tyranny, ownership society.*

Теоретико-методологічну основу у вивченні політичної комунікації становлять базові положення теорії мови (згідно з Е. Бенвеністом), лінгвістики тексту (за Т. ван Дейком), дискурсології (за М. Фуко, Т. ван Дейком), когнітивної лінгвістики (згідно з А. Барановим). Під час аналізу політичного дискурсу та його прагматико-функціональних характеристик ми, передусім, орієнтувалися на положення теорії мови та типології (згідно з Е. Бенвеніст), когнітивної семантики (за Р. Помірком, А. Вежбицькою, К. Серажим, Дж. Мейером, Д. Таннен), етнополітології (за Л. П. Нагорною) й соціолінгвістики (за Н. Шумаровою).

Ключовою рисою, яка відрізняє політичний від інших типів дискурсу, є його *евалюативна насиченість, тобто оцінність*. Всі

евалюативно забарвлені концепти політичного дискурсу США й України було нами поділено на загальнодержавні, загальнолюдські й антицинні та категоризовано, згідно з теорією А.Вежбицької, у семантичні кола з ключовими репрезентантами (прототипами). До лексем, які займають місце прототипів у ключових семантичних колах, на нашу думку, належать, зокрема: *common/єдність, свобода/freedom, Господь Бог/God, зміна/change, мир/peace, віра/faith, патріотизм/patriotism* (у дискурсі України та США), *war, terror* (лише в дискурсі США) і *загроза* (лише в дискурсі України). Як відомо, ідеологічні концепції впливають на наше життя через дискурс. Саме теми єдності нації, бажання змін посідають перші місця на ієрархічній мапі загальнодержавних та загальнолюдських цінностей як українських політиків, так і американських. Проблема тероризму – “головний біль” Сполучених Штатів Америки та, на щастя, не України.

Із ціллю передати національну самобутність українського та американського народів, ми виокремили ситуативні компоненти майже у кожному з утворених семантичних кіл. Наприклад, до семантичного кола з прототипом “єдність” потрапляють лексичні одиниці “нація”, “один, одна, одне, одні”, “українство”, що вживаються в конкретному випадку з конкретною конотацією, наданою мовцем, та мають узагальнююче об’єднуюче значення.

Натомість семантичне коло з прототипом “*common*” розширене за допомогою ситуативно “завуальованого” компонента *one*, який вживається американськими політиками у значенні *єдиний*, тому й претендує на місце у цьому семантичному колі (*As one nation. As one people; Out of many – one*).

Подібне помічаємо й у семантичних колах з прототипами *зміна/change, свобода/freedom, Господь Бог/God*.

Отже, політикум США та України майже з однаковою частотністю використовує лексеми, що позначають єдність нації, показують готовність

до змін, демонструють важливість релігійного начала. Проте семантичні кола двох мов у категорії “антицінності” суттєво відрізняються. Прототипи “terror” та “war” є ключовими в американському дискурсі, натомість антицінності української політичної комунікації найяскравіше демонструє прототип “загроза”.

Література

1. Вежбицкая А. Семантика, культура и познание: общечеловеческие понятия в культуроспецифичних контекстах / А.Вежбицкая ; пер. Г. Б. Крейдлина // Thesis : альманах. – 1993. – Т. 1, вып. 3. – С. 185–206.
2. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / А. Вежбицкая. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.
3. Вежбицкая А. Прототипы и инварианты / А. Вежбицкая // Язык. Культура. Познание / А. Вежбицкая. – М., 1996. – С. 201–231.

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено порівняння сучасного політичного дискурсу США й України в лексико-семантичному, типологічному та когнітивному аспектах. Виявлено дивергентно-конвергентні ознаки ціннісної орієнтації політичних комунікацій обох країн, виділено ключові прототипи та їхні основні семантичні кола в політичних промовах.

Ключові слова: політичний дискурс, політична комунікація, ціннісна орієнтація.

АННОТАЦИЯ

В статье осуществлено сравнение современного политического дискурса США и Украины в лексико-семантическом, типологическом и когнитивном аспектах. Обнаружены дивергентно-конвергентные черты ценностной ориентации политических коммуникаций двух стран, обнаружены прототипы и их семантические круги в политических речах.

Ключевые слова: политический дискурс, политическая коммуникация, ценностная ориентация.

SUMMARY

This thesis reports on a study of lexical-semantic, typological and cognitive aspects of modern American and Ukrainian political discourse. Convergent and divergent features in values orientation of both countries are demonstrated, basic prototypes in political speeches, as well as their semantic circles in political discourse are described.

Key words: political discourse, political communication, values orientation.